

Van vakdocent VO naar bevoegd leraar PO

Verkenning naar de stille reserve aan vakdocenten VO

Etienne van Nuland
Marleen Kools

Februari 2021

© Arbeidsmarktplatform PO

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, CD, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
	1.1 Aanleiding en doel	4
	1.2 Inhoud en aanpak	5
	1.3 Leeswijzer	6
2.	Omvang stille reserve vakdocenten	7
	2.1 Inleiding	7
	2.2 Omvang stille reserve	7
	2.3 Vakken	8
	2.4 Geografische spreiding	9
	2.5 Afstudeercohorten	12
	2.6 Persoonskenmerken	13
	2.7 Baankenmerken	15
3	Conclusies en aanbevelingen	19
	3.1 Conclusies	19
	3.2 Aanbevelingen	20
	Bijlage I	21

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Hoewel ook het voortgezet onderwijs kampt met krapte op de arbeidsmarkt, bestaat het beeld dat voor de kunstvakken en lichamelijk onderwijs (LO) juist sprake is van een aanzienlijke stille reserve: personen met een lesbevoegdheid voor deze vakken die niet in het primair onderwijs (po) of voortgezet onderwijs (vo) werkzaam zijn en niet arbeidsongeschikt zijn. Dit is een potentiële doelgroep om toe te leiden naar het leraarschap in het po.

Gediplomeerden voor een bepaald vak in het vo mogen dat vak bevoegd geven in het primair onderwijs.¹ Een voorwaarde daarbij is dat het vak in het vo overeenkomt met het vak in het po: iemand met een bevoegdheid wiskunde kan bijvoorbeeld rekenen geven in het po. Het is aan het bevoegd gezag om de afweging te maken of vakken voldoende overeenkomen. Na een aanpassing van de wet op de beroepen in het onderwijs mag iedereen met een eerste- of tweedegraads bevoegdheid – sinds het schooljaar 2016-2017 – zonder toezicht van een groepsleraar van de basisschool – als vakdocent les geven in het primair onderwijs, zo lang dat is binnen hun eigen vakgebied.² Iemand kan als vakdocent binnen alle klassen op een school worden ingezet, meewerken aan curriculumontwikkeling of bij de begeleiding van leerlingen met achterstand of in een talentenprogramma.³

Het is de vraag of vanuit de stille reserve aan vakdocenten in het vo (zie Figuur 1 voor de vakken waar het om gaat) docenten toegeleid kunnen worden naar het beroep van leraar in het po. Cijfermatig inzicht in de omvang van de groep bevoegde vakdocenten ontbreekt. Deze verkenning heeft als doel cijfermatig inzicht in de omvang en kenmerken van de doelgroep te verschaffen. Dit rapport presenteert de uitkomsten hiervan en gaat in op mogelijke vervolgacties.

¹ Zie www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/primair-onderwijs/onbevoegde-leraren-voor-de-klas-po

² Zie www.onderwijsloket.com/kennisbank/artikel-archief/kan-ik-met-een-tweede-of-eerstegraads-bevoegdheid-lesgeven-in-het-basisonderwijs/ en zie artikel 3, eerste lid, van de Wet op het primair onderwijs en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel

³ Zie www.delerarenagenda.nl/blog/weblog/weblog/2016/20160902-vo-docenten-bevoegd-voor-basisschool-goede-methode-voor-talentvolle-kinderen/

Figuur 1 – Afbakening kunstvakken en lichamelijke opvoeding vo

Bron: www.wordleraarinhavo.nl

1.2 Inhoud en aanpak

Concreet gaat deze verkenning in op de omvang van de stille reserve aan lesbevoegde vakdocenten vo en hun kenmerken. Het geeft inzicht in de volgende vragen:

- Hoe groot is het aantal vakdocenten?
- In hoeverre is deze groep werkzaam en in welke sectoren?
- Voor welke vakken zijn zij bevoegd?
- Hoe zijn zij verspreid over de verschillende provincies?
- Wanneer zijn zij afgestudeerd?
- Hoe zijn ze verdeeld naar leeftijd en geslacht?
- Wat voor soort contract heeft men (vast of tijdelijk)?
- Hoeveel uren per week werkt men en tegen welk salaris?

Om deze vragen te beantwoorden, is gebruik gemaakt van microdata van het CBS.⁴ De aanpak is in meer detail beschreven in Bijlage I. Gegevens over lesbevoegdheid op basis van diplomabestanden van DUO zijn gecombineerd met informatie over banen uit de loonadministratie van de Belastingdienst, informatie over uitkeringen van het UWV en informatie over personen uit de Gemeentelijke Basisadministratie. Al deze gegevens zijn op persoonsniveau beschikbaar via de *remote access* omgeving van het CBS, vanzelfsprekend onder strikte voorwaarden om privacy en anonimiteit te waarborgen.

In 2017 is in opdracht van OCW onderzoek naar de stille reserve in het po, vo en mbo uitgevoerd, aan de hand van CBS-microdata. Dit onderzoek was niet specifiek gericht op kunstvakken en LO. De uitkomsten van dit onderzoek geven daardoor onvoldoende inzicht in de omvang van de stille reserve zoals die hierboven is afgebakend. De gehanteerde methodiek van dit onderzoek kunnen we wel grotendeels volgen.⁵

⁴ Zie www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen

⁵ Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/07/20/stille-reserve-aan-leraren-in-het-voortgezet-onderwijs-middelbaar-beroepsonderwijs-en-primair-onderwijs

De aanpak kent enkele beperkingen. Zo zijn diplomagegevens pas beschikbaar vanaf 1986. Voor de groep personen die 35 jaar geleden of eerder een diploma heeft gehaald, geeft het onderzoek een onvolledig beeld. De omvang van de stille reserve zoals die in het volgende hoofdstuk wordt gepresenteerd, is daardoor een onderschatting: personen die voor 1986 een diploma hebben gehaald zijn niet geobserveerd in de data.

Een tweede beperking is ingegeven door de eisen ten aanzien van privacy die met het gebruik van CBS-microdata gepaard gaan. Personen en organisaties mogen niet onthuld worden door de analyse. Het is daarom niet mogelijk om op basis van de data bijvoorbeeld groepen te identificeren en te benaderen die kansrijk zijn om toe te leiden naar het leraarschap in het po. Daarnaast is een minimaal aantal personen per categorie vereist, om te voorkomen dat uitkomsten onthullend kunnen zijn. Hierdoor is het niet altijd mogelijk om gegevens op detailniveau uit te splitsen – bijvoorbeeld naar arbeidsmarktregio, leeftijdscohort en vak – wanneer dat ertoe leidt dat het aantal observaties per cel lager is dan minimaal vereist.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk twee beschrijft de uitkomsten van de analyse van CBS-data. Hoofdstuk drie gaat in op de conclusies die uit de cijfers getrokken kunnen worden en gaat in op mogelijke vervolgacties naar aanleiding van de uitkomsten. De lezer die snel op hoofdlijnen de uitkomsten tot zich wil nemen, kan zich beperken tot het derde hoofdstuk.

2. Omvang stille reserve vakdocenten

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de omvang en de kenmerken van de stille reserve aan vakdocenten vo. De vragen uit paragraaf 1.2 komen achtereenvolgens aan bod.

2.2 Omvang stille reserve

In deze paragraaf komt de omvang van de stille reserve aan vakdocenten aan bod, in hoeverre deze groep werkzaam is en in welke sectoren.

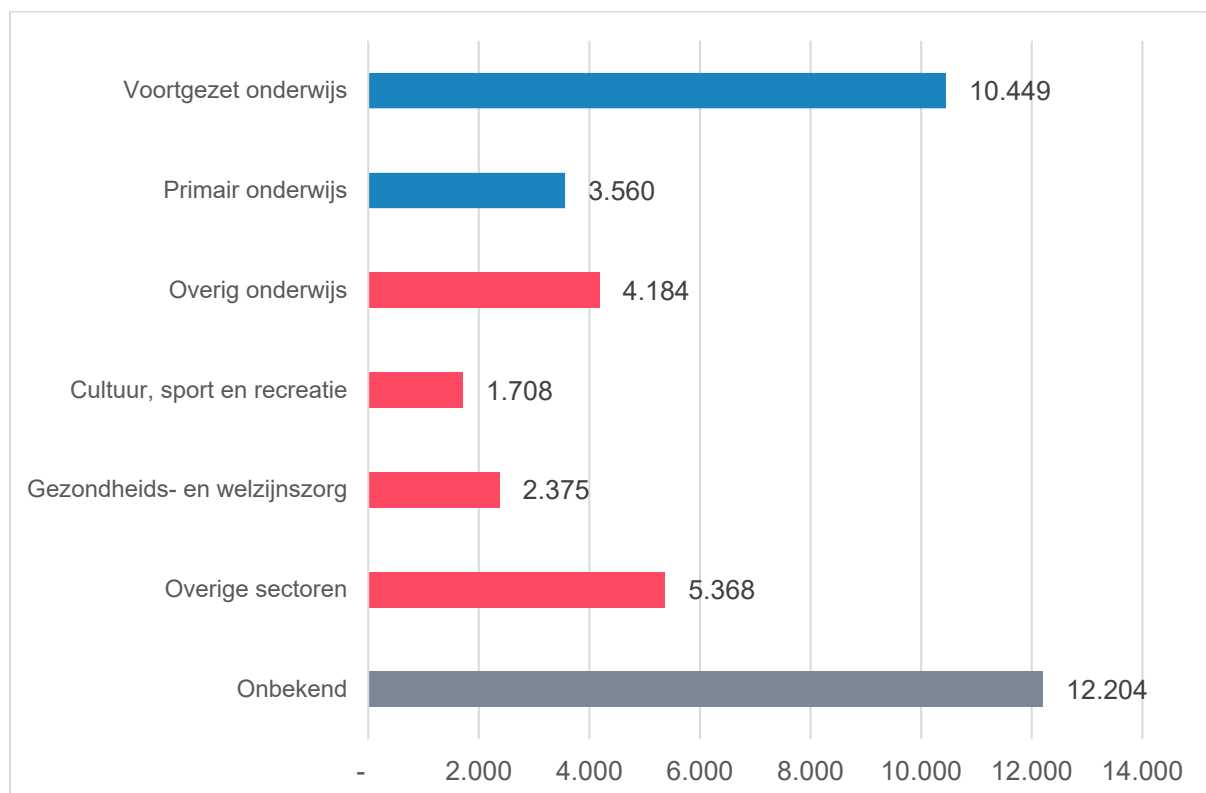
In totaal zijn er 39.848 personen met een lesbevoegdheid voor de kunstvakken en lichamelijke opvoeding in het vo die niet arbeidsongeschikt zijn. Van hen zijn 14.009 personen werkzaam in het po of vo, waarmee ze buiten de gedefinieerde doelgroep vallen. Van deze 14.009 personen is een meerderheid van 10.449 (26%) personen werkzaam in het vo en zijn 3.560 (9%) personen werkzaam in het po (inclusief so) (zie Figuur 2).

Van de resterende 25.839 personen met een bevoegdheid om les te geven in de kunstvakken en/of lichamelijke opvoeding is van 12.204 personen de sector waarin zij werken onbekend. Dit komt doordat zij niet in loondienst zijn. Deze groep bestaat onder andere uit zelfstandigen (zzp'ers), inactieven (niet uitkeringsgerechtigden) en werkzoekenden. Mogelijk is een deel van deze groep actief in het po of vo, bijvoorbeeld als zzp'er.

Tot slot zijn 13.635 van de 39.848 gediplomeerde vakdocenten werkzaam in andere sectoren dan het po en vo. Van hen vallen 4.184 personen (10%) in de categorie 'overig onderwijs'. Tot deze categorie behoren de sectoren middelbaar beroepsonderwijs en educatie, tertiair onderwijs, dienstverlening voor het onderwijs en onder meer cultureel onderwijs en studiebegeleiding.⁶ Verder werken 2.375 (6%) personen in de gezondheids- en welzijnzorg, 1.708 personen (4%) in de sector cultuur, sport en recreatie en 5.368 (13%) personen in overige sectoren van de economie.

⁶ De indeling is gebaseerd op de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van het CBS. Zie <https://sbi.cbs.nl/CBS.TypeerModule.TypeerServiceWebAPI/content/angular/app/#/tree>

Figuur 2 – Aantal gediplomeerde vakdocenten naar sector

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

2.3 Vakken

Van het totaal aantal personen met een lesbevoegdheid voor de kunstvakken en lichamelijke opvoeding in het vo zijn 16.883 mensen (42%) afgestudeerd in lichamelijke opvoeding. Van hen werkt bijna de helft in het po of vo, namelijk 7.935 personen. Een aantal van 5.892 personen (35%) werkt in een andere sector en bijna 20 procent is niet in loondienst (categorie 'Onbekend' in Figuur 3).

Bij de kunstvakken zijn er 11.766 personen met een diploma in de beeldende kunst, dat is 30 procent van het totaal. Onder beeldende kunst verstaan we ook tekenen, handvaardigheid en textielvakken. Daarnaast zijn er 6.140 personen met een muziekdiploma (15%) en nog eens 5.059 personen zijn gediplomeerd in overige kunstdisciplines. Daaronder vallen kunstgeschiedenis, ckv en kunsteducatie, maar ook dans en drama.

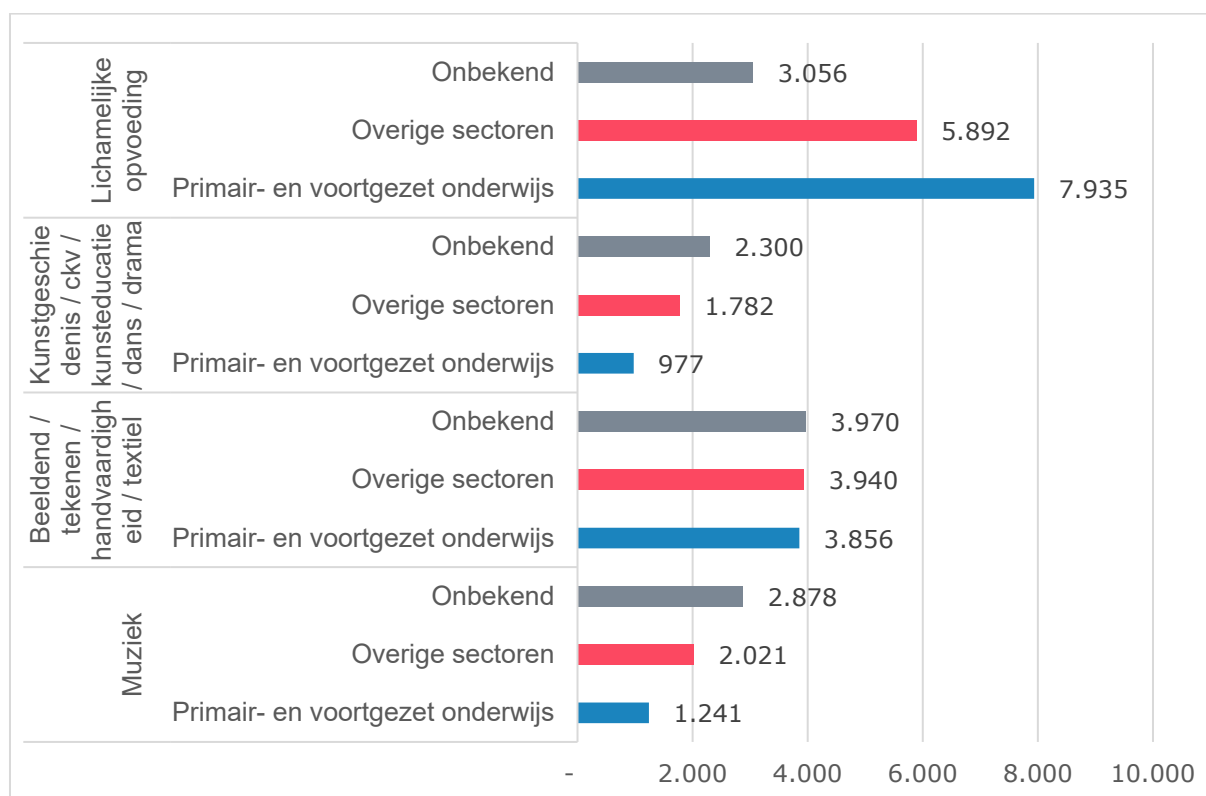
Vergeleken met lichamelijke opvoeding werkt een relatief klein aandeel van de gediplomeerden in de kunstvakken in het po of vo. Voor muziek en de overige kunst is dat respectievelijk 19 procent (1.241 personen) en 20 procent (977 personen). In de beeldende kunst werkt een derde in het po of vo (3.856 personen). Ongeveer een derde van de personen met een diploma in de kunst werkt in de overige sectoren.

Voor bijna alle disciplines geldt dat ongeveer 10 procent in een van de overige onderwijssectoren werkt. Van de mensen met een diploma in kunstgeschiedenis, ckv of kunsteducatie is dit 26 procent, namelijk 291 personen.

Van een relatief groot deel van de afgestudeerden in de muziek is onbekend in welke sector zij werken, namelijk 2.878 personen. Dat is bijna de helft van deze groep (47%). In de groep van overige kunstvakken is dit 2.300 personen en dat is eveneens iets minder dan de helft (45%). Voor de mensen in de beeldende kunst is dit een derde, namelijk 3.970 personen.

Tabel 1 in de bijlage geeft voor de categorie 'Overige sectoren' in iets meer detail weer in welke sector gediplomeerde vakdocenten werkzaam zijn.

Figuur 3 – Aantal gediplomeerde vakdocenten vo per sector

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

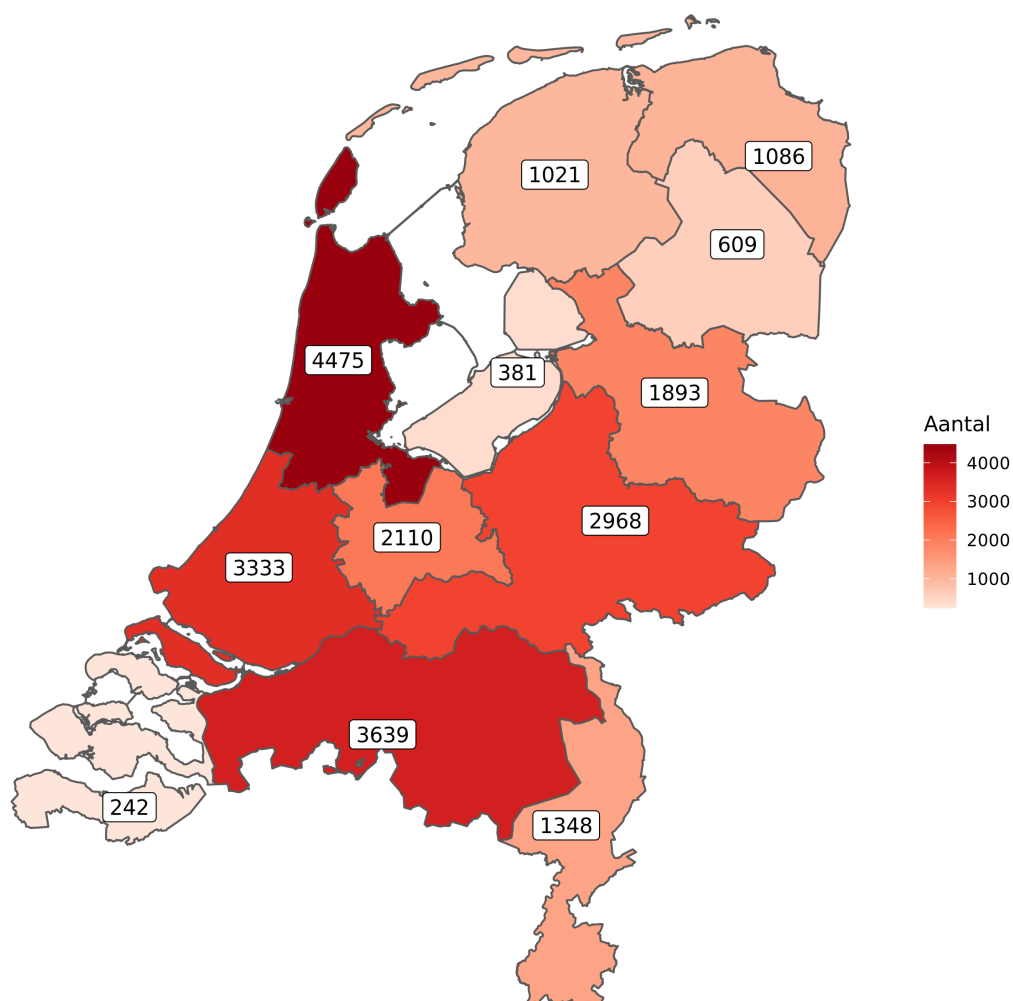
2.4 Geografische spreiding

In de onderstaande figuur is per provincie het aantal gediplomeerde vakdocenten te zien dat niet werkzaam is in het po of vo. Het gaat hierbij om de plaats waar mensen op dit moment wonen volgens de Basisregistratie Personen⁷ en niet om de plaats waar ze het diploma hebben behaald.

De provincie waar de meeste vakdocenten wonen die niet werkzaam zijn in het po of vo is Noord-Holland met 4.475 personen, gevolgd door Noord-Brabant, Zuid-Holland, en Gelderland. In Zeeland, Flevoland en Drenthe zijn de minste vakdocenten in deze groep te vinden.

⁷ BRP, voorheen de gemeentelijke basisadministratie voor persoonsgegevens (GBA)

Figuur 4 – Totaal aantal gediplomeerde vakdocenten niet werkzaam in het po of vo, per provincie

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

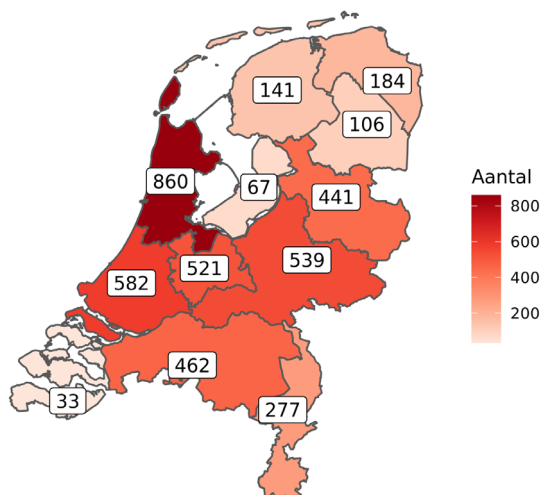
Uitgesplitst naar vakgebied valt op dat bij muziek (Figuur 5) geldt dat het aantal in Noord-Holland met 860 gediplomeerde vakdocenten veel groter is dan in de rest van de provincies.

De bevoegde vakdocenten beeldende kunst wonen opvallend vaak in Noord-Brabant (1.276 personen), net na Noord-Holland (1.311 personen). Eveneens opvallend is Gelderland, met 959 personen op de derde plaats. Hoewel de gegevens zijn gebaseerd op de woonplaats, hangt dit mogelijk samen met de plaats waar de lerarenopleidingen zich bevinden. Een deel van de gediplomeerden blijft wonen in de omgeving waar ze de opleiding hebben gevolgd.

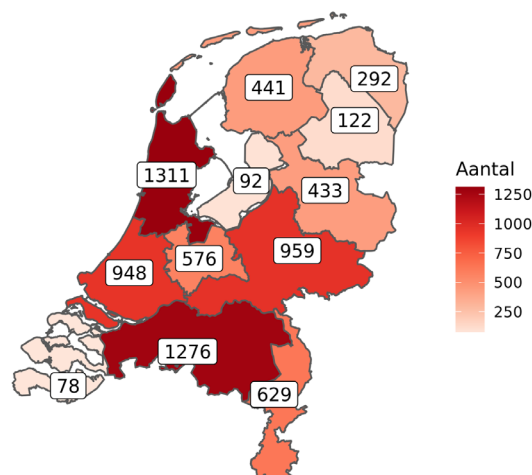
Voor de overige kunstvakken – kunstgeschiedenis, ckv, kunsteducatie, dans en drama – geldt dat het deel van de mensen dat niet in het po of vo werkt voornamelijk geconcentreerd is in de Randstedelijke provincies plus Gelderland en Noord-Brabant. In de andere provincies is dit een stuk lager. Bovendien springt Noord-Holland er bovendien met bijna 900 personen.

De gediplomeerde vakdocenten lichamelijke opvoeding zijn meer verspreid over het land. De provincies met het grootste aantal zijn Noord-Holland, Noord-Brabant en Zuid-Holland, gevolgd door Gelderland en Overijssel.

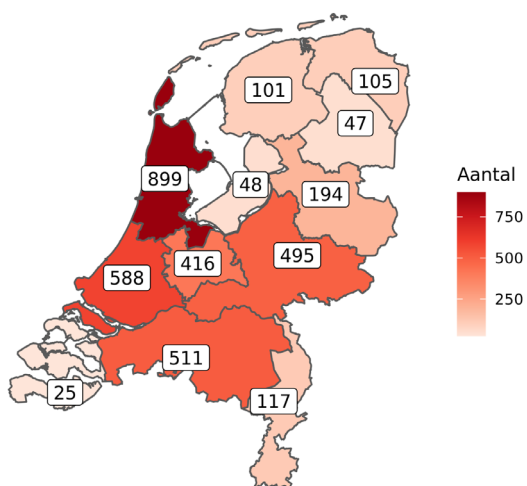
Figuur 5 – Aantal gediplomeerde vakdocenten **muziek**, niet werkzaam in het po of vo per provincie

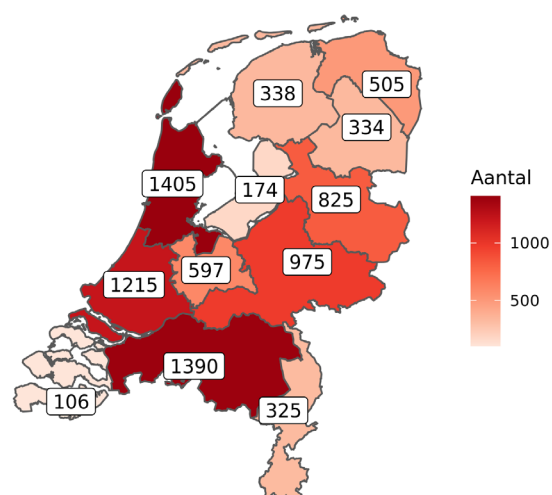
Figuur 6 – Aantal gediplomeerde vakdocenten **beeldende kunst, tekenen, handvaardigheid en textiel**, niet werkzaam in het po of vo per provincie

Figuur 7 – Aantal gediplomeerde vakdocenten **kunstgeschiedenis, ckv, kunsteducatie, dans en drama**, niet werkzaam in het po of vo per provincie

Figuur 8- Aantal gediplomeerde vakdocenten **lichamelijke opvoeding**, niet werkzaam in het po of vo per provincie

Bron figuren: CBS microdata, bewerking door auteurs

2.5 Afstudeercohorten

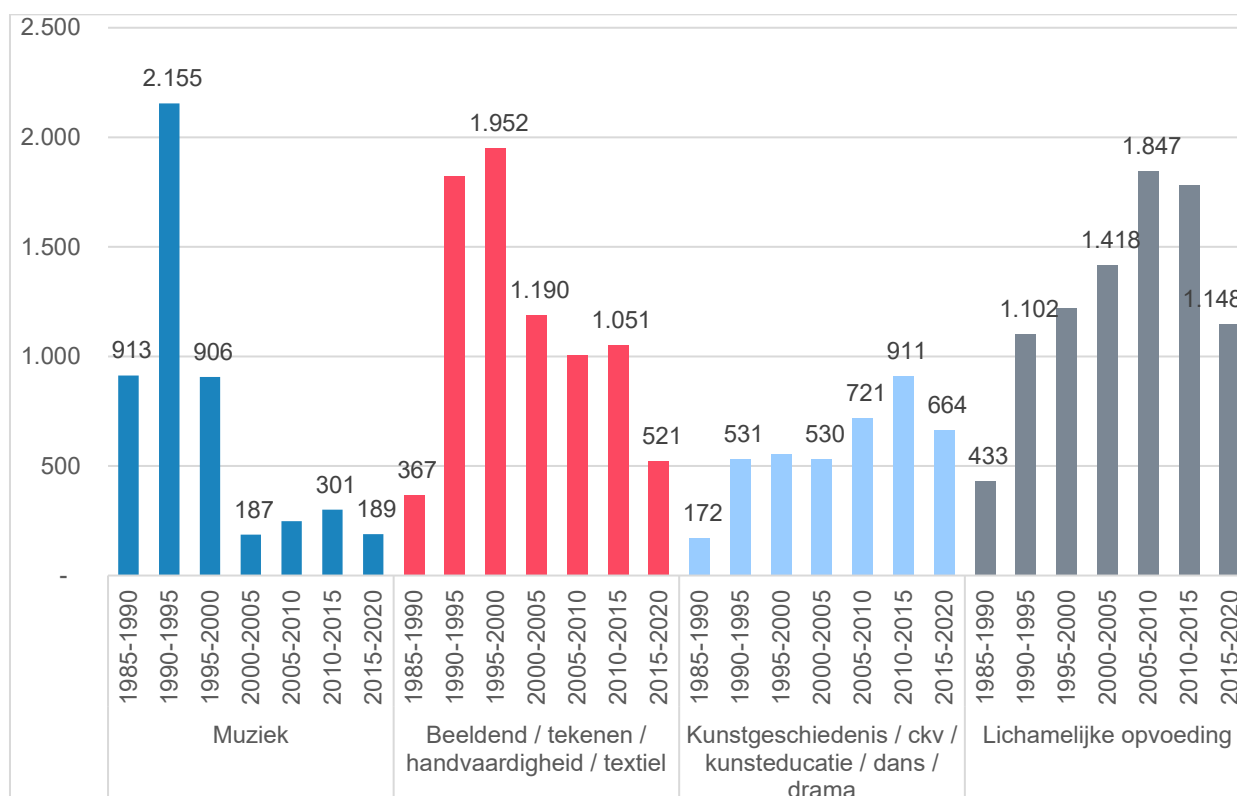
Deze paragraaf gaat in op het moment van afstuderen voor de groep die niet in het po of vo werkzaam is, uitgesplitst naar vakgebied. Wat opvalt is dat veel van de mensen die afgestudeerd zijn als leraar muziek in het vo uit de cohorten 1985 tot 2000 komen. Daar zit een grote groep aan stille reserve van in totaal 3.974 personen. Binnen de latere cohorten is dit aantal veel kleiner.

Ook voor de beeldende kunst, tekenen, handvaardigheid en textiel geldt dat er in de eerdere afstudeercohorten meer personen in de stille reserve zitten dan daarna. Het cohort 1995-2000 omvat 1.952 gediplomeerden die niet in het onderwijs werken, voor het cohort 2010-2015 zijn dat 1.051 personen en het meest recente cohort omvat nog slechts 521 gediplomeerden in deze vakken.

De stille reserve in de overige kunstvakken – kunstgeschiedenis, ckv, kunsteducatie, dans en drama – bevindt zich meer in de recentere cohorten. Uit het cohort 2010-2015 komen 911 personen die niet in het po of vo werken, terwijl dit in eerdere perioden steeds ruim 500 is. Hier is het potentiële aanbod groter onder recenter afgestudeerden.

Het aantal mensen met een diploma voor lichamelijke opvoeding dat niet in het po of vo werkt, is over de tijd stijgend tot het cohort 2005-2010. Van de afgestudeerden uit die jaren werken er 1.847 niet in het po of vo. In de cohorten daarna daalt de stille reserve weer iets.

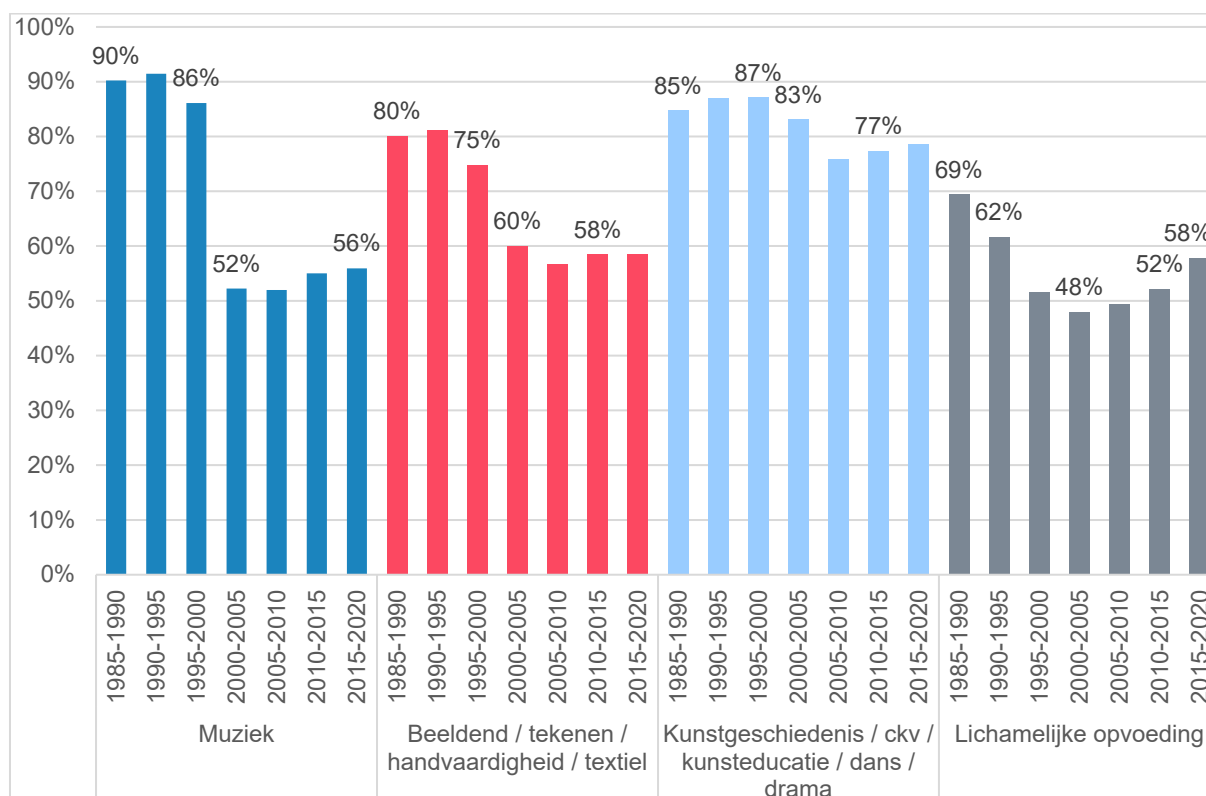
Figuur 9 – Aantal gediplomeerde vakdocenten niet werkzaam in het po of vo, naar afstudeercohort

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

Figuur 10 geeft per cohort en vak het aandeel afgestudeerden weer dat niet werkzaam is in het po of vo, ten opzichte van het totaal. Een aandeel van 50 procent wil zeggen dat voor het betreffende cohort en vak de helft van het aantal afgestudeerden wel en de andere helft niet in het po of vo werkt. Er is geen eenduidige samenhang tussen het aantal afgestudeerden in een cohort en het aandeel gediplomeerden dat niet werkzaam is in het po of vo, het beeld varieert per vakgebied.

Figuur 10 - Aandeel gediplomeerde vakdocenten niet werkzaam in het po of vo, naar afstudeercohort

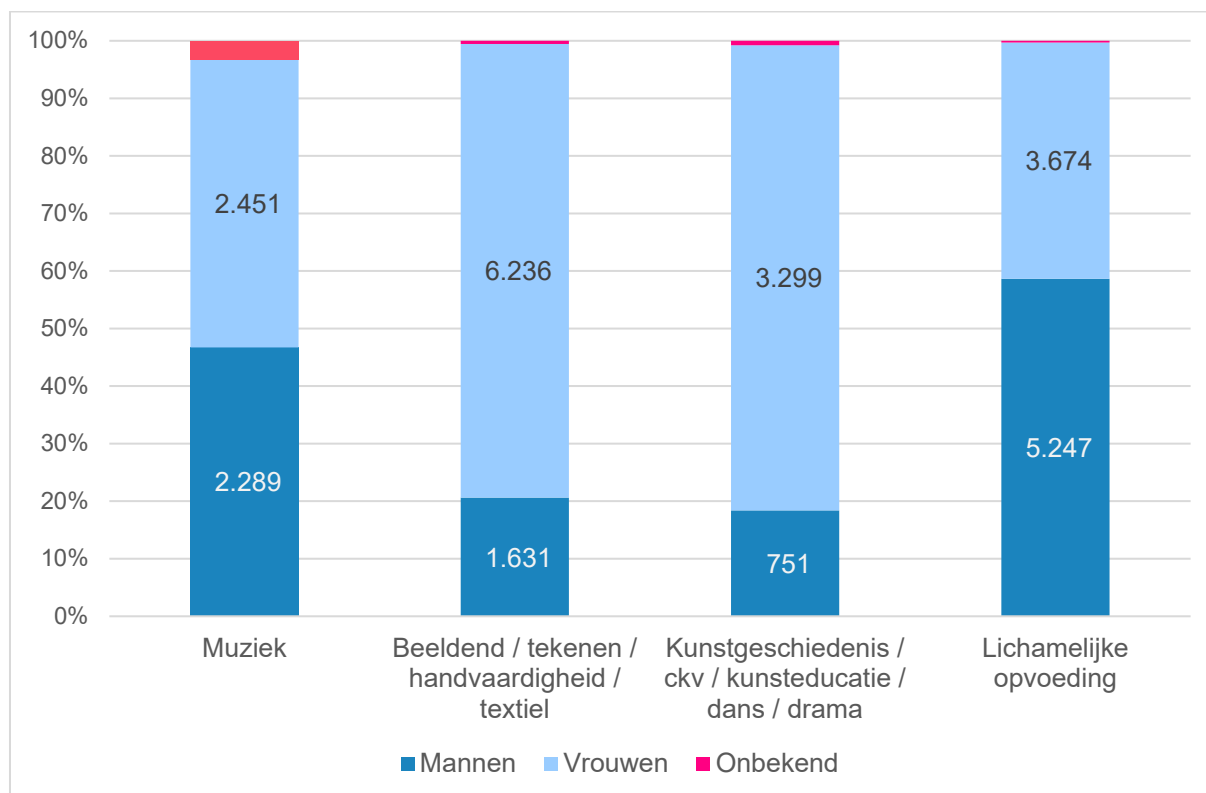
Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

2.6 Persoonskenmerken

De samenstelling van de stille reserve verschilt per vakgebied, zowel naar geslacht (Figuur 11) als naar leeftijd (Figuur 11). Voor muziek geldt dat de verdeling naar geslacht redelijk gelijk is, iets minder dan de helft is man, namelijk 2.289 mannen, tegen 2.451 vrouwen. In de beeldende kunst en de overige kunstvakken zijn vrouwen sterk oververtegenwoordigd. Zo'n 80 procent van de stille reserve is vrouw. Voor beeldende kunst zijn dat 6.236 vrouwen en 1.621 mannen en voor overige kunstvakken 3.299 vrouwen en 751 mannen. De stille reserve van lichamelijke opvoeding bestaat juist in meerderheid uit mannen. De 5.247 mannen maken zo'n 60 procent uit van de totale groep, samen met 3.674 vrouwen.

Het aandeel gediplomeerde mannen en het aandeel vrouwen dat niet in het po of vo werkzaam is, ontloopt elkaar maar beperkt. Het is met andere woorden niet zo dat bijvoorbeeld een veel groter aandeel vrouwen onder de afgestudeerde vakdocenten werkzaam is in het po of vo in vergelijking met het aandeel mannen.

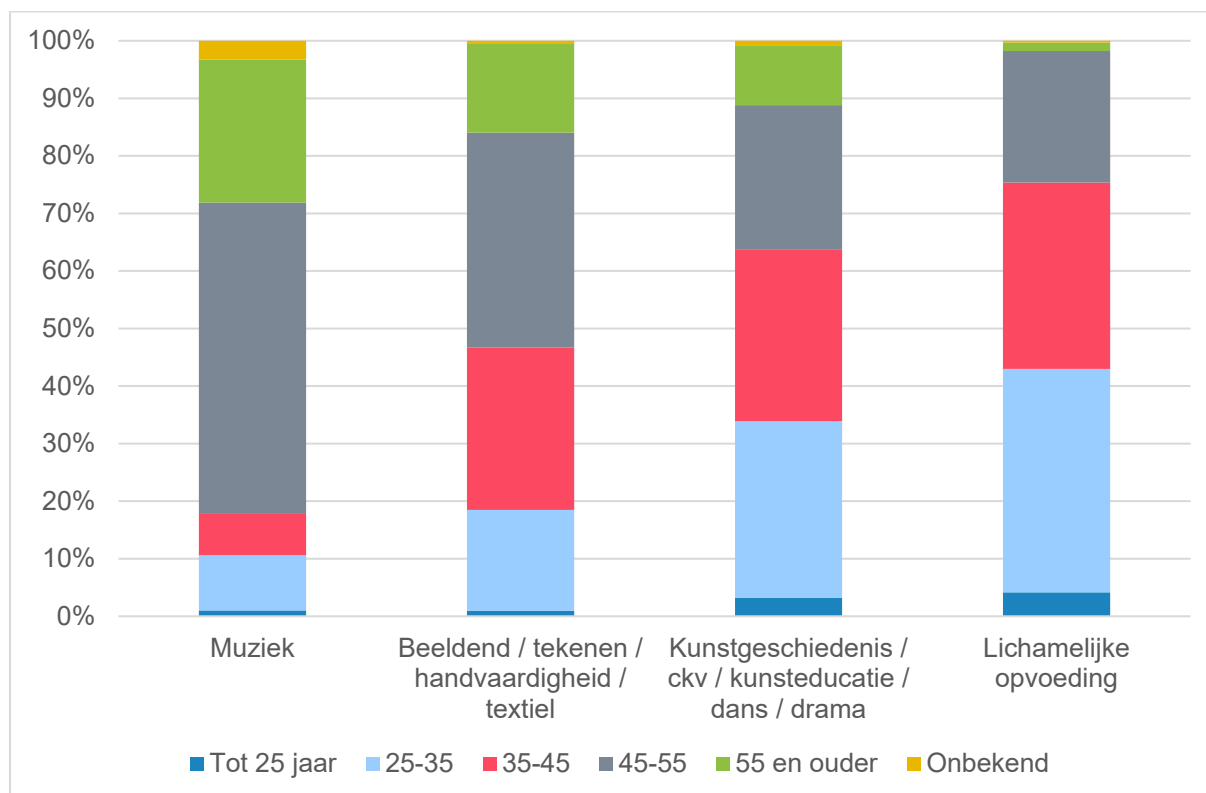
Figuur 11 - Verdeling naar geslacht, gediplomeerde vakdocenten niet werkzaam in het po of vo

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

Figuur 12 laat zien dat de leeftijd van de stille reserve in de muziek, vergeleken met de andere vakken, het hoogst is. Dat was ook al op te maken uit de afstudeercohorten. Ongeveer 80 procent is ouder dan 45 jaar, waaronder ruim een kwart boven de 55 jaar. Voor beeldende kunst geldt dat zo'n 45 procent jonger is dan 45 jaar, waaronder 20 procent jonger is dan 35 jaar. De stille reserve van de overige kunstvakken is gemiddeld nog jonger, ongeveer twee derde is jonger dan 45 jaar en een derde is jonger dan 35 jaar. Het jongst zijn de gediplomeerden lichamelijke opvoeding. Ruim veertig procent is jonger dan 35 jaar, een zeer beperkte groep is ouder dan 55 jaar.

Figuur 12 – Verdeling naar leeftijd, gediplomeerde vakdocenten niet werkzaam in het po of vo

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

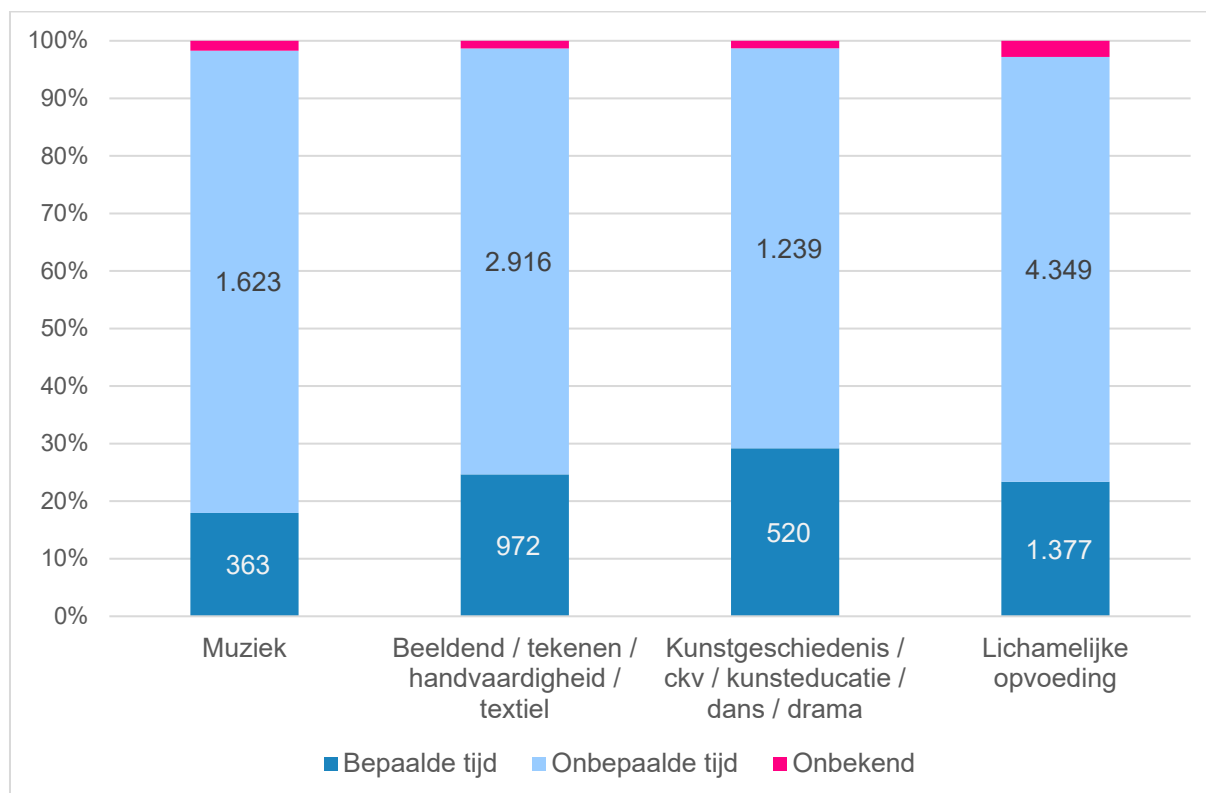
2.7 Baankenmerken

Van de groep die in een andere sector dan het po of vo werkt, is gekeken wat voor soort contract zij hebben (Figuur 13) en wat de aanstellingsomvang is (Figuur 14). Dit is enkel onderzocht voor de groep die elders in loondienst is en niet voor de groep waarvan de arbeidsmarktsituatie onbekend is, daarvan zijn deze gegevens niet van toepassing en/of niet beschikbaar.

Vast of tijdelijk contract

Mogelijk zijn personen met een aanstelling voor bepaalde tijd in grotere mate genegen om over te stappen naar het onderwijs dan mensen met een vaste aanstelling. De meerderheid van de stille reserve met een baan buiten het po of vo is in vaste dienst. Voor de gediplomeerden muziek is dit het hoogst met ruim 80 procent en voor kunstgeschiedenis het laagst met 70 procent. Lichamelijke opvoeding zit hier tussenin. Er zijn 363 personen met een diploma in de muziek die een tijdelijk contract hebben (18%). Binnen de beeldende kunst zijn dit er 972 (25%) en in de overige kunst 520 (29%). De stille reserve met een contract voor bepaalde tijd omvat 1.377 personen voor het vak lichamelijke opvoeding (23%).

Figuur 13 - Verdeling naar contractsoort, gediplomeerde vakdocenten werkzaam in overige sectoren

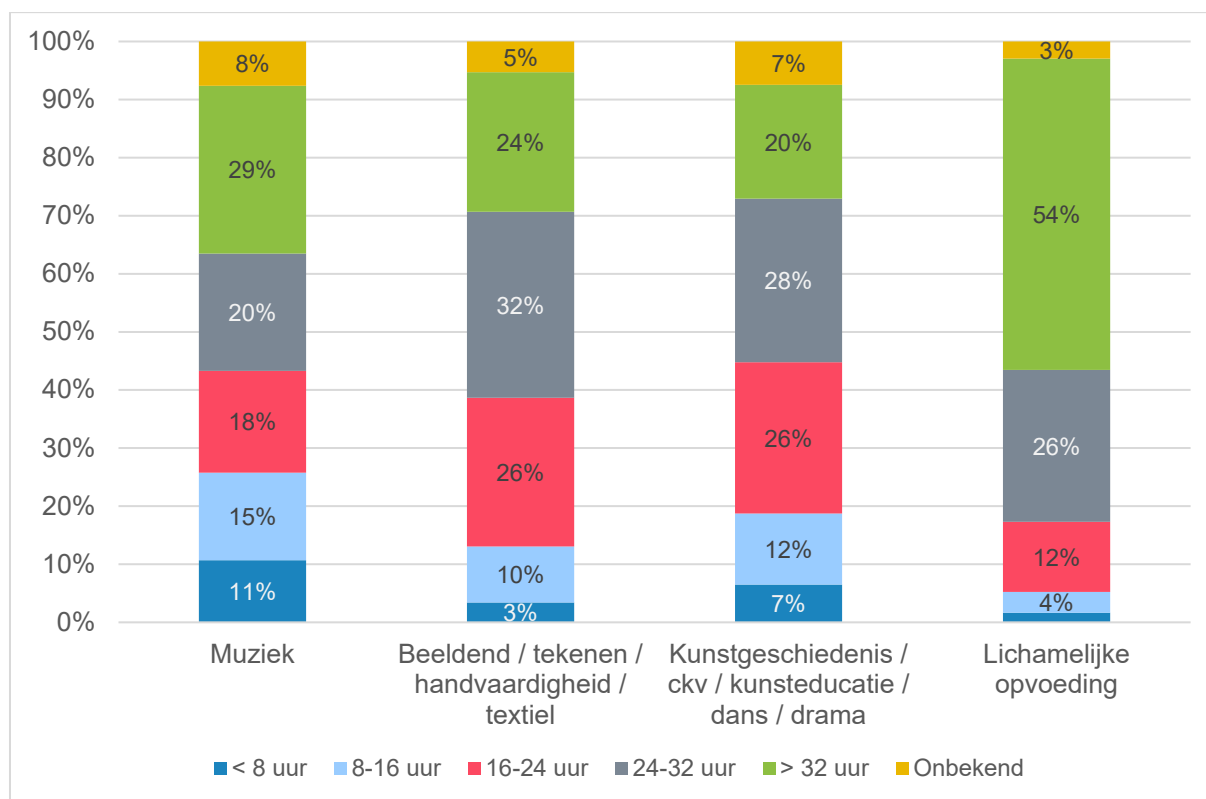
Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

Omvang van de aanstelling

De omvang van de aanstelling van de stille reserve in de muziek werkzaam in een andere sector dan po en vo is wisselend. Ongeveer de helft heeft een aanstelling van meer dan 24 uur, maar er is ook een behoorlijk aandeel (10%) dat een aanstelling voor minder dan 8 uur per week heeft. In de andere vakgebieden komen dusdanig kleine aanstellingen bijna niet voor. Daarentegen werken mensen die een diploma hebben in beeldende kunst of overige kunst minder vaak in een grote baan van meer dan 32 uur per week. Zo'n 70 procent werkt 32 uur of minder per week.

De groep die afgestudeerd is als leraar lichamelijke opvoeding en werkzaam is in een andere sector dan het po of vo, heeft vaak een grote aanstelling. Ruim de helft van hen heeft een aanstelling voor meer dan 32 uur en nog eens een kwart heeft een aanstelling van 24 tot 32 uur.

Figuur 14 - Verdeling naar omvang van de aanstelling, gediplomeerde vakdocenten werkzaam in overige sectoren

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

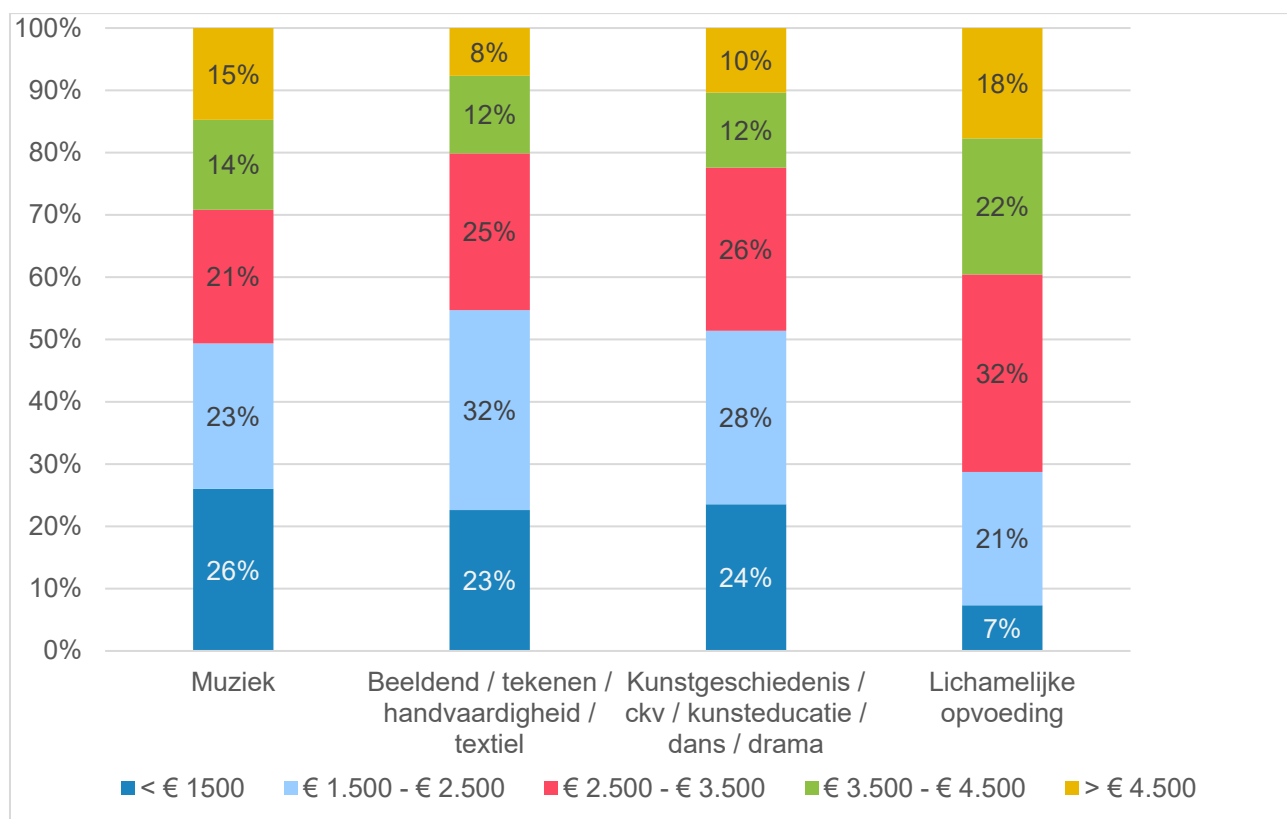
Bruto inkomen

Als we kijken naar het inkomen van de doelgroep per maand valt een aantal dingen op (Figuur 15). Er moet daarbij rekening gehouden worden met het feit dat een behoorlijk aandeel in deeltijd werkt.

Ongeveer een kwart van de mensen met een bevoegdheid in de kunstvakken werkzaam in een andere sector dan po of vo verdient minder dan €1.500 bruto per maand. Opvallend is dat de hoogste twee inkomenscategorieën 30 procent van de groep uitmaken. Ruim een op de zes verdient meer dan €4.500 bruto per maand. In de beeldende kunst en overige kunstvakken is het aandeel hoge inkomens wat lager.

Voor lichamelijke opvoeding geldt dat vrij weinig mensen een laag inkomen hebben. Slechts 7 procent verdient minder dan €1.500 per maand. Ongeveer 40 procent verdient meer dan €3.500 bruto per maand.

Figuur 15 –Verdeling naar bruto inkomen per maand, gediplomeerde vakdocenten werkzaam in overige sectoren

Bron: CBS microdata, bewerking door auteurs

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

- Het onderzoek laat zien dat er sprake is van een omvangrijke groep aan gediplomeerde vakdocenten die tot de stille reserve gerekend kunnen worden. Van de bijna 40.000 personen met een lesbevoegdheid voor kunstvakken en lichamelijke opvoeding in het vo geldt dat ruim 25.000 personen niet in loondienst zijn in het po of vo. Deze groep bestaat uit ruim 13.000 personen met een baan in andere sectoren. De overige groep van ruim 12.000 personen is niet in loondienst, maar werkzaam als zzp'er (mogelijk in het onderwijs), op zoek naar een baan binnen of buiten het onderwijs of niet economisch actief.
- Al met al is er sprake van een grote groep vakdocenten die mogelijk in het po ingezet kan worden.
 - Gediplomeerden voor een bepaald vak in het vo mogen dat vak bevoegd geven in het primair onderwijs. Het vak waarvoor men bevoegd is, moet dan min of meer overeenkomen met het vak in het po. Het bestuur is verantwoordelijk voor de beslissing om een leraar met vo-bevoegdheid voor een bepaald vak in te zetten.
 - Daarnaast is er de mogelijkheid om personen uit de stille reserve toe te leiden naar een bevoegdheid voor het basisonderwijs, zodat diegene niet alleen een bepaald vak mag geven maar volledig inzetbaar is als leraar in het primair onderwijs. De mogelijkheden daartoe staan beschreven in de factsheet 'Route naar werken in het onderwijs' van het Arbeidsmarktplatform PO.⁸
- De stille reserve is niet gelijkmatig verdeeld over de vakken:
 - Er zijn bijna 9.000 gediplomeerden lichamelijke opvoeding die niet in het po of vo werken.
 - Voor beeldende kunst – inclusief tekenen, handvaardigheid en textielvakken – gaat het om bijna 8.000 personen.
 - Voor muziek betreft het bijna 5.000 gediplomeerden.
 - En voor de overige kunstdisciplines – kunstgeschiedenis, ckv, kunsteducatie, dans en drama – gaat het om ruim 4.000 gediplomeerden.
- Ook de geografische spreiding is niet uniform:
 - In de Randstad – waar het lerarentekort in het po sterk speelt – bevinden zich meer gediplomeerde vakdocenten dan daarbuiten.
 - In Zeeland, Flevoland en Drenthe is het aantal voor de kunstvakken beperkt.
- Bijna de helft van de stille reserve aan vakdocenten is al geruime tijd geleden, voor 2000, afgestudeerd. Voor de vakken muziek en beeldende kunst is nog een grotere groep voor het jaar 2000 afgestudeerd. Wanneer gediplomeerden na hun afstuderen niet of beperkt in het onderwijs hebben gewerkt, is het de vraag in hoeverre men (direct) inzetbaar is. Omgekeerd

⁸ [Arbeidsmarktplatformpo.nl/nieuws/factsheet-route-naar-werken-in-het-onderwijs](https://www.arbeidsmarktplatformpo.nl/nieuws/factsheet-route-naar-werken-in-het-onderwijs)

betekent dit dat de meerderheid van de gediplomeerde vakdocenten die nu niet in het po of vo werkzaam zijn, na 2000 is afgestudeerd. Ruim 6.500 van hen heeft het diploma na het jaar 2010 behaald.

- Naast de vraag of de stille reserve aan vakdocenten inzetbaar is, is het de vraag in hoeverre deze doelgroep gemotiveerd is of gemotiveerd kan worden om de stap naar het primair onderwijs te maken. Er is veel aandacht voor tekorten en mogelijkheden voor zij-instroom in het po. Wellicht heeft een deel zo'n overstap al overwogen, maar niet gemaakt. Ook is het mogelijk dat een deel van de doelgroep in het verleden bewust heeft gekozen voor een baan buiten het po of vo en niet van die keuze af wil wijken.
- In hoeverre er interesse is voor een baan als leraar in het po, is niet onderzocht. Wel is bekend dat bijna een kwart van de gediplomeerde vakdocenten die in overige sectoren in loondienst werkzaam is, een contract voor bepaalde tijd heeft. Ook heeft zo'n 30 procent een deeltijdcontract van 24 uur per week of minder. Deze groepen zijn mogelijk relatief sneller te interesseren voor een switch naar een baan in het po. Zoals in het rapport beschreven, is het vanwege de opzet van het onderzoek niet mogelijk om leden van doelgroepen te identificeren en te benaderen.

3.2 Aanbevelingen

De uitkomsten van het onderzoek geven aanknopingspunten voor mogelijke vervolgacties en beleid.

- Zo valt te denken aan het gericht benaderen van vakdocenten door alumni van relevante lerarenopleidingen aan te schrijven.
- In regio's waar de tekorten in het po het grootst zijn, kunnen wervingscampagnes gericht op deze doelgroep worden opgezet.
- In hoeverre personen uit de stille reserve naar het po zijn te bewegen, is in dit onderzoek niet aan bod gekomen. Wanneer vervolgacties worden ingezet, is het goed om vooraf te verkennen welk deel van de doelgroep daartoe is te motiveren en onder welke voorwaarden. Daarvoor is het interessant om te verkennen of er scholen zijn die ervaring hebben met het inzetten van vakdocenten uit het vo en wat daarvan valt te leren. Ook kan op eerdere ervaringen worden teruggegrepen, bijvoorbeeld de campagne 'Terug voor de klas'.⁹

⁹ Zie pagina 18 uit Van der Aa, R., F. Cörvers & R. Schoon. 2017. *Met een blik op het verleden. Een inventarisatie van eerdere projecten en maatregelen ter vermindering van lerarentekorten in het po, vo en mbo*. Den Haag: CAOP.

Bijlage I

Achtergrond bij aanpak via CBS microdata

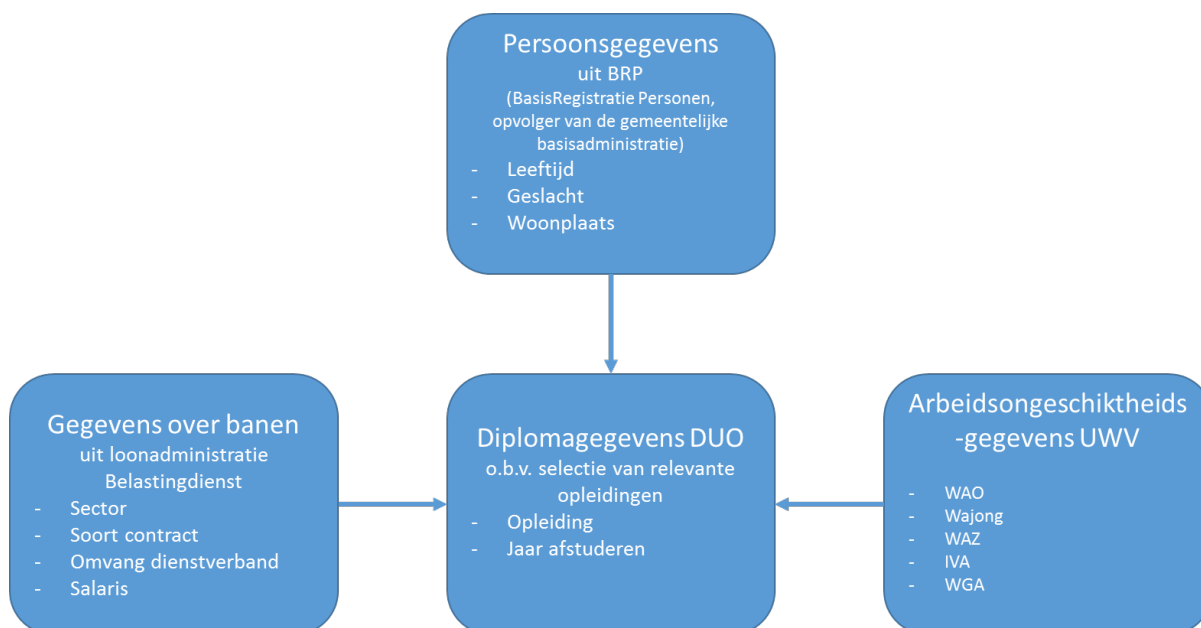
Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is gebruik gemaakt van microdata van het CBS.¹⁰ Gegevens over lesbevoegdheid op basis van diplomabestanden van DUO zijn gecombineerd met informatie over banen uit de loonadministratie van de Belastingdienst, informatie over uitkeringen van het UWV en informatie over personen uit de Gemeentelijke Basisadministratie. Al deze gegevens op persoonsniveau zijn beschikbaar via de *remote access* omgeving van het CBS, vanzelfsprekend onder strikte voorwaarden om privacy en anonimiteit te waarborgen.

De onderstaande figuur is een iets vereenvoudigde weergave van de gebruikte gegevens. De diplomagegevens zijn bijvoorbeeld afkomstig uit meer dan 20 bestanden. En om informatie over woonplaats en daarmee arbeidsmarktregio of provincie te bepalen, zijn eveneens meerdere bestanden gecombineerd.

Personen die niet in de BRP voorkomen (overledenen, emigranten) zijn niet opgenomen in de cijfers. Personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn uitgefilterd.

¹⁰ Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen>

Figuur 16 - Schematisch overzicht van de verschillende gebruikte bronnen

Definitie doelgroep

In deze verkenning onderzoeken we de omvang van de stille reserve aan vakdocenten vo. Daaronder verstaan we mensen die een diploma hebben gehaald van een opleiding die leidt tot bevoegdheid in het lesgeven in het vo in een van de kunstvakken of lichamelijke opvoeding. Het gaat om een opleiding aan een instelling voor hoger onderwijs (hbo of universiteit). Het diploma moet de afsluiting van een opleiding zijn, dus een bachelor- of masterdiploma of equivalent voor de eerdere jaren en geen propedeuse. Dubbele bevoegdheden kwamen weinig voor. We zijn uitgegaan van de eerst behaalde bevoegdheid.

Diploma's

Uit de diplomagegevens is opgehaald welke mensen een relevante opleiding hebben gevolgd die leidt tot een bevoegdheid om les te geven in het vo in de kunstvakken of lichamelijke opvoeding. Het jaar waarin het diploma is behaald is eveneens geregistreerd. De lijst met relevante opleidingen is te zien in Tabel 2. Door de jaren heen is het opleidingsaanbod veranderd en het is van belang ook de opleidingen die niet meer bestaan mee te nemen. De gegevens van diploma's in het hoger onderwijs zijn voor de periode 2000-2018 afzonderlijke jaarbestanden. Voor de periode 1986-1999 is dit een bestand.

Diplomagegevens zijn pas beschikbaar vanaf 1986. Voor de groep personen die 35 jaar geleden of eerder een diploma heeft gehaald, geeft het onderzoek een onvolledig beeld. De omvang van de stille reserve zoals die in het volgende hoofdstuk wordt gepresenteerd, is daardoor een onderschatting: personen die voor 1986 een diploma hebben gehaald zijn niet geobserveerd in de data.

Gegevens over banen

Gegevens over banen zijn gebaseerd op polisinformatie, afkomstig van de Belastingdienst. De gebruikte informatie betreft peilmoment juni 2020. Om banen aan sectoren te koppelen, is de

polisinformatie verrijkt met informatie over de economische activiteit van de organisatie waar iemand in dienst is. Van mensen met meerdere banen is één baan geselecteerd. Daarbij is eerst voorrang gegeven aan een baan in het onderwijs. Vervolgens is de baan met de grootste urenomschikking geselecteerd.

Arbeidsongeschiktheidsgegevens

Om personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering uit te filteren, is informatie hierover aan het analysebestand toegevoegd. Deze informatie is afkomstig van het UWV. Het gaat om de volgende uitkeringen: Wajong, WAO, WAZ, IVA en de WGA (IVA en WGA vormen samen de WIA).¹¹

Persoonsgegevens

Persoonsgegevens als leeftijd, geslacht en woonplaats (t.b.v. regio) zijn gebaseerd op informatie uit de BasisRegistratie Personen (BRP).

Combinatie van gegevens

De gegevens over personen, banen, arbeidsongeschiktheid en diploma's zijn vervolgens samengevoegd in een bestand, door de afzonderlijke bestanden te koppelen op een kenmerk dat voor één persoon gelijk is in alle bestanden. In het gekoppelde bestand is in beeld welke personen een relevante opleiding hebben en in welk jaar dat behaald is, waar zij wonen, of ze een baan hebben en zo ja, in welke sector ze werkzaam zijn en wat de kenmerken van die baan zijn. Hiermee konden we tabellen uitdraaien die de onderzoeksvragen beantwoorden.

Beperking

Een beperking is ingegeven door de eisen ten aanzien van privacy die met het gebruik van CBS-microdata gepaard gaan. Personen en organisaties mogen niet onthuld worden door de analyse. Het is daarom niet mogelijk om op basis van de data bijvoorbeeld groepen te identificeren en te benaderen die kansrijk zijn om toe te leiden naar het leraarschap in het po. Daarnaast is een minimale celvulling vereist, om te voorkomen dat uitkomsten onthullend kunnen zijn. Hierdoor is het niet altijd mogelijk om gegevens op detailniveau uit te splitsen – bijvoorbeeld naar arbeidsmarktregio, leeftijdscohort en vak – wanneer dat ertoe leidt dat het aantal observaties per cel lager is dan minimaal vereist.

¹¹ www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/aototpersoonbus-arbeidsongeschiktheidsuitker-periodes

Tabel 1 - Aantal vakdocenten naar vak en sector

Vak	Sector	Aantal
Muziek	Cultuur, sport en recreatie	317
	Gezondheids- en welzijnszorg	244
	Onbekend	2.878
	Overig onderwijs	706
	Overige sectoren	754
	Primair onderwijs	279
	Voortgezet onderwijs	962
	Beeldend/tekenen/handvaardigheid/textiel	Cultuur, sport en recreatie
Gezondheids- en welzijnszorg		770
Onbekend		3.970
Overig onderwijs		1.052
Overige sectoren		1.850
Primair onderwijs		572
Voortgezet onderwijs		3.284
Dans		Cultuur, sport en recreatie
	Gezondheids- en welzijnszorg	118
	Onbekend	926
	Overig onderwijs	168
	Overige sectoren	224
	Primair onderwijs	97
	Voortgezet onderwijs	82
	Kunstgeschiedenis/ckv/kunsteducatie	Cultuur, sport en recreatie
Gezondheids- en welzijnszorg		32
Onbekend		287
Overig onderwijs		291
Overige sectoren		98
Primair onderwijs		55
Voortgezet onderwijs		287
Drama		Cultuur, sport en recreatie
	Gezondheids- en welzijnszorg	98
	Onbekend	1.087
	Overig onderwijs	242

	Overige sectoren	217
	Primair onderwijs	76
	Voortgezet onderwijs	380
Lichamelijke opvoeding	Cultuur, sport en recreatie	829
	Gezondheids- en welzijnszorg	1.113
	Onbekend	3.056
	Overig onderwijs	1.725
	Overige sectoren	2.225
	Primair onderwijs	2.481
	Voortgezet onderwijs	5.454

Tabel 2 - Lijst relevante opleidingen

Code	Opleidingsnaam	Cluster	Niveau
4698	Expressie door woord en gebaar	Drama	hbo ongedeeld
4745	Docent Drama	Drama	hbo ongedeeld
4820	Docerend musicus	Muziek	hbo ongedeeld
4841	Opleiding voor het getuigschrift muziekonderwijs A algemene muzikale vorming	Muziek	hbo ongedeeld
4863	Opleiding voor het getuigschrift muziekonderwijs B Schoolmuziek	Muziek	hbo ongedeeld
4940	Docent Dans	Dans	hbo ongedeeld
4941	Opleiding voor het docentschap mime	Drama	hbo ongedeeld
4943	Opleiding voor het staatsdiploma handvaardigheid (handenarbeid) B	Beeldend	hbo ongedeeld
5025	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in lichamelijke oefening	LO	hbo ongedeeld
5081	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in tekenen	Beeldend	hbo ongedeeld
5082	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in handvaardigheid	Beeldend	hbo ongedeeld
5083	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in textiele werkvormen	Beeldend	hbo ongedeeld
5084	Leraar vo 1e graad in tekenen	Beeldend	hbo ongedeeld
5085	Leraar vo 1e graad handvaardigheid	Beeldend	hbo ongedeeld

5086	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in textiele werkvormen	Beeldend	hbo ongedeeld
5150	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in handvaardigheid	Beeldend	hbo ongedeeld
5179	Leraar vo 2e graad in tekenen	Beeldend	hbo ongedeeld
5181	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in textiele werkvormen	Beeldend	hbo ongedeeld
5322	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in tekenen	Beeldend	hbo ongedeeld
5342	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in handvaardigheid	Beeldend	hbo ongedeeld
5362	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in textiele werkvormen	Beeldend	hbo ongedeeld
5512	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in beeldende vorming	Beeldend	hbo ongedeeld
8700	Muziek	Muziek	wo ongedeeld
8710	Kunstgeschiedenis	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	wo ongedeeld
34745B	Docent Drama	Drama	hbo bachelor
34841B	Opleiding voor het getuigschrift muziekonderwijs A Algemene muzikale vorming	Muziek	hbo bachelor
34863B	Opleiding voor het getuigschrift Muziekonderwijs B Schoolmuziek	Muziek	hbo bachelor
34940B	Docent Dans	Dans	hbo bachelor
34941B	Opleiding voor het docentschap Mime	Drama	hbo bachelor
35025B	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in Lichamelijke oefening	LO	hbo bachelor
35322B	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in tekenen	Beeldend	hbo bachelor
35342B	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in handvaardigheid	Beeldend	hbo bachelor
35362B	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in textiele werkvormen	Beeldend	hbo bachelor
39100B	Docent Beeldende kunst en vormgeving	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	hbo bachelor

39112B Docent muziek	Muziek	hbo bachelor
39113B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in beeldende vorming	Beeldend	hbo bachelor
49117M kunsteducatie	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	hbo master
49501M Kunsteducatie (joint degree)	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	hbo master joint degree
60242M Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in kunstgeschiedenis	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	wo master
60701M Kunstonderwijs en communicatie	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	wo master
68508M Leraar voorbereidend Hoger Onderwijs in kunstgeschiedenis en culturele en kunstzinnige vorming/kunst algemeen	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	wo master
68510M Leraar voorbereidend hoger onderwijs in Muziek	Muziek	wo master
68710M Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in kunstgeschiedenis	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	wo master
70044M Kunsteducatie	Kunstgeschiedenis/ ckv/kunsteducatie	hbo postinitiële master inclusief joint degree